

Ένα σχέδιο μαθήματος: Ιλιάδα: Η 206 – 315

Νέζη Ελένη, Δρ. Φιλολόγος

Περίληψη: Στην Ιλιάδα επιδιώκουμε να ασκήσουμε τους μαθητές σε ανάγνωση ολιστική. Εστιάζουμε στο κείμενο και κατόπιν, ως μετακειμενική δραστηριότητα, προτείνοντα διάφορα σχέδια εργασίας με τα οποία διερευνώνται παράμετρο σχετικές με τις διάφορες επιστήμες και την καθημερινή ζωή. Έτσι, ευνοείται η μεταφορά της νέας μάθησης σε νέες καταστάσεις. Η διδακτική μεθοδολογία που προσφέρεται είναι η ερμηνευτική κειμενοκεντρική που προσανατολίζεται σε διδακτικές τεχνικές οι οποίες αποσκοπούν στη συνένευση των μαθητών και στην εφαρμογή της ομαδοσυνεργατικής διδασκαλίας. Κατά την επεξεργασία της συγκεκριμένης ενότητας επιδιώκουμε να ολοκληρώσουν οι μαθητές τις γνώσεις τους για το τυπικό σχήμα της μονομαχίας, να αντλήσουν αρετές και αξίες που χαρακτήριζαν τους πολεμιστές της εποχής, να εκτιμήσουν την ηθογραφική ικανότητα του ποιητή και να απολαύσουν την αφηγητική του δεινότητα. Στο πλαίσιο της επεξεργασίας της ενότητας επιδιώκουμε ακόμη να προβληματίσουμε τους μαθητές ως προς την αμεροληψία του ποιητή απέναντι στους δύο μονομάχους και ως προς την έννοια του ηρωϊσμού που προβάλλει.

1. Εισαγωγή

Στην Αρχαία Ελληνική Γραμματεία από μετάφραση επιδιώκουμε να ασκήσουμε τους μαθητές στη δική τους ολιστική ανάγνωση. Εστιάζουμε την προσοχή τους στο ίδιο το κείμενο και στον κόσμο που παρουσιάζει. Κατόπιν, ως μετακειμενική δραστηριότητα, προτείνονται διάφορα σχέδια εργασίας / project με τα οποία διερευνώνται και άλλες παράμετροι σε σχέση με διάφορες επιστήμες και την καθημερινή ζωή. Προέχει, όμως, πάντα ο κόσμος των κειμένων, όπου ο Όμηρος διαπλέκει τα κεντρικά στοιχεία της ποιητικής του αφήγησης με πολλά άλλα π.χ. (οργάνωση της τότε κοινωνίας, υλικός πολιτισμός, ήθη, έθιμα, αξίες).

Η διδακτική μεθοδολογία που προσφέρεται είναι η ερμηνευτική κειμενοκεντρική. Η συγκεκριμένη μέθοδος προσανατολίζεται σε διδακτικές τεχνικές που αποσκοπούν στη συμμετοχή των μαθητών, στη συνένευση και την εφαρμογή της ομαδοσυνεργατικής διδασκαλίας. Τον πρώτο ρόλο τον έχουν οι μαθητές, οι οποίοι μαθαίνουν πώς να εργάζονται και να επιλέγουν την έγκυρη πληροφόρηση και κυρίως πώς να κάνουν τη δική τους ολιστική ανάγνωση αξιοποιώντας δεξιότητες από όλα τα μαθήματα και αφυπνίζοντας κρυμμένες “εν δυνάμει” ικανότητες.

Ο τελικός στόχος είναι ο μαθητής να συνδυάσει τη μνήμη (παρατήρηση, αναγνώριση, ανάκληση) με τη σκέψη (συλλογισμοί, γνωστικές και μεταγνωστικές δεξιότητες). Η ενεργοποίηση όλων των λειτουργιών της σκέψης είναι απαραίτητη καθώς από το μαθητή δε ζητείται απλά η “ερμηνευτική κατανόηση”, αλλά η “λειτουργική κατανόηση” που θα επιτρέψει τη μεταφορά της νέας μάθησης σε νέες καταστάσεις.

Η ερμηνευτική διαδικασία στηρίζεται στην αντίληψη ότι το κείμενο αποτελεί οργανικό σύνολο, του οποίου τα μέρη φωτίζονται και ερμηνεύονται. Έτσι, ξεκινάει από μία συνολική θεώρηση του κειμένου, επισημαίνει τα θεματικά κέντρα και τη δο-

μή τους, προχωρεί αναλυτικά στη διευρέυνση του περιεχομένου και της μορφής του και κλείνει με συνολική συνθετική εκτίμηση των ουσιαστών στοιχείων του. (Ομηρικά έπη: Ιλιάδα Β' Γ/σίου, βιβλίο εκπαιδευτικού σελ. 11).

Στην εκπαιδευτική διαδικασία σημασία έχει η στάση του εκπαιδευτικού, η παιδαγωγική ατμόσφαιρα που θα δημιουργήσει κατά τη διδασκαλία και η προετοιμασία που έχει προηγηθεί για το μάθημα. Το σχέδιο μαθήματος που θα ετοιμάσει με τους στόχους, τα κύρια σημεία σχολιασμού, τις ερωτήσεις, τη σύνδεση με τα προηγούμενα και τα επόμενα είναι μια σημαντική παράμετρος για την επιτυχία της διδακτικής πράξης. Το σχέδιο αυτό θα τον βοηθήσει να αξιοποιήσει στο συγκεκριμένο διδακτικό χρόνο τα βασικά στοιχεία του κειμένου (συνδυάζοντας το πώς με το τι), να κινητοποιήσει το ενδιαφέρον των μαθητών και να τους αφήσει να εκφραστούν (ό,τι μπορούν να πουν οι μαθητές δεν το λέει ο εκπαιδευτικός). Έτσι, γίνονται σταδιακά δημιουργικοί αναγνώστες, συνταξιδιώτες, που επικοινωνούν με το κείμενο και τον ομηρικό κόσμο. Η σύνοψη των κύριων σημείων, η αξιοποίηση των παράλληλων κειμένων και οι διαθεματικές δραστηριότητες έχουν στόχο να προεκτείνουν την αναγνωστική εμπειρία των μαθητών σε δημιουργική γραφή και ίσως σε φιλιαναγνωσία δια βίου. Το σχέδιο λειτουργεί ως πυξίδα για να μην “ξεστρατίσει” το μάθημα, δε σημαίνει όμως ότι αυτό θα είναι άκαμπτο.

Η συγκεκριμένη ενότητα στο Η της Ιλιάδας μπορεί να παρουσιαστεί ομαδοσυνεργατικά, αφού βρισκόμαστε στο μέσο των ραψωδιών. Έτσι, κάθε ομάδα μελετά και επεξεργάζεται λεπτομερώς τις διάφορες φάσεις της μονομαχίας υπογραμμίζοντας φράσεις-κλειδιά, εντοπίζοντας εικόνες και εκφραστικά μέσα. Η διερεύνηση αυτή μπορεί να γίνει από μικρές ανομοιογενείς ομάδες μαθητών με ερωτήσεις που έχουν δοθεί από τον καθηγητή, ή, εναλλακτικά, μπορεί η κάθε ομάδα να μελετήσει από μια υποενότητα με το περιεχόμενό της, τις φράσεις – κλειδιά, τις αξίες και τις τεχνικές του λόγου. Στη συνέχεια κάθε ομάδα παρουσιάζει στην τάξη ό,τι εντόπισε και ακολουθεί συζήτηση με τη συμμετοχή όλων. Μπορεί ακόμη να ακολουθηθεί η συνερευνητική μέθοδος με τη διακριτική παρέμβαση του καθηγητή. Οι τεχνικές αυτές μπορούν να εναλλάσσονται ανάλογα με το επίπεδο της τάξης και το περιεχόμενο του κειμένου.

Οι μονομαχίες αποτελούν τυπικές σκηνές στην Ιλιάδα. Σταματά με αυτές η γενικευμένη μάχη, οι αντίπαλοι στρατοί αποθέτουν τα όπλα τους και γίνονται θεατές την ώρα που δύο εξέχοντες ήρωες (ένας από κάθε στρατόπεδο) μονομαχούν μέχρι θανάτου. Στην Ιλιάδα έχουμε αρκετές σκηνές αυτού του τύπου: τη μονομαχία Μενέλαου-Πάρι (Γ 310-382), Διομήδη-Αινεία (Ε 166-318), Αίαντα – Έκτορα (Η 161-322 και Ξ 402-439) και Αχιλλέα-Έκτορα στο Χ. Οι μαθητές μπορούν ακόμα να θυμηθούν τη μονομαχία Δαβίδ-Γολιάθ αλλά και μονομαχίες στον ακριτικό και κλέφτικο κύκλο. (Σπυρόπουλος, Η.Σ. Έκτορος και Αίαντος μονομαχία, Η 161-322. Φιλολόγος τ. 25, σελ. 394).

Κατά την επεξεργασία της ενότητας είμαστε υποχρεωμένοι να επιμένουμε στην πραγμάτευση των χαρακτηριστικών λεπτομερειών που αφορούν την τέχνη του πολεμιστή εφόσον έχουμε να κάνουμε με ένα πολεμικό έπος (έπος Άρεως μεστόν).

Στο συγκεκριμένο επεισόδιο ο ποιητής μας παρουσιάζει ένα πλήθος επιμέρους στοιχείων που μας εισάγουν στην πολεμική ατμόσφαιρα, στον κόσμο του πολέμου και μας βοηθούν να ανιχνεύσουμε το ήθος του ιδανικού πολεμιστή. Έτσι θα οδηγήσουμε τους μαθητές μας να διακρίνουν καθαρά πολεμικές αρετές όπως: αυτοπεποίθηση, τόλμη, δύναμη, πολεμική τέχνη και ακόμα τη μεγαλοψυχία, την ιπποτική εκτίμηση του αντιπάλου.

Με το επεισόδιο αυτό τα παιδιά έχουν τη δυνατότητα να διαπιστώσουν την καλλιτεχνική δεινότητα του Ομήρου, τον πνευματικό, ψυχικό και ηθικό του κόσμο. Είναι ήδη εξοικειωμένα να εκτιμούν τη μεγάλη τέχνη του ποιητή (τις αφηγηματικές και δραματικές του αρετές, την ψυχογραφική του ικανότητα, τις εικόνες, τις παρομοιώσεις, τις αντιθέσεις, τις επιβραδύνσεις). Έτσι, το μόνο που χρειάζεται είναι στα κατάλληλα σημεία να καλούμε την τάξη να επιβεβαιώνει τις αρετές αυτές.

α) Διδακτικοί στόχοι:

- Να γνωρίσουν οι μαθητές το τυπικό σχήμα της μονομαχίας συμπληρώνοντας τις γνώσεις τους για το επικό θέμα του πολέμου.
- Να κατανοήσουν την ηθογραφική ικανότητα του ποιητή, μέσα από την παρουσίαση των δύο ηρώων, διερευνώντας παράλληλα την έννοια του ηρωισμού.
- Να αντλήσουν μέσα από το απόσπασμα τις αρετές και τις αξίες που χαρακτήριζαν τους πολεμιστές της εποχής.
- Να προβληματιστούν αν ο ποιητής κρατά στάση ουδετερότητας απέναντι στους δύο μονομάχους, ή μεροληπτεί υπέρ των Αχαιών.
- Να απολαύσουν την τέχνη του ποιητή που καταφέρνει να περιγράψει «κινηματογραφικά», ζωντανά, τη σκηνή της μονομαχίας.

β) Αφόρμηση:

Η αφόρμηση γίνεται από το προηγούμενο μάθημα. Ζητούνται πληροφορίες από τους μαθητές (τις οποίες ανακαλούν στη μνήμη τους από την αναλυτική παρουσίαση προηγούμενων ενοτήτων ή την ανάγνωση περιληπτικών αναδιηγήσεων). Οι πληροφορίες αυτές αφορούν τις εχθροπραξίες της μεγάλης αυτής ημέρας (22ης), η οποία άρχισε από την ραψωδία Β.

γ) Παρουσίαση του θέματος της εξεταζόμενης ενότητας

Γίνεται ανάγνωση του αποσπάσματος από τον καθηγητή ή από κάποιο μαθητή (εφόσον ο δεύτερος έχει την ικανότητα να αποδίδει το κείμενο με τις απαραίτητες παύσεις και τις συναισθηματικές μεταπτώσεις). Ακολουθεί ολιγόλεπτη σιωπηρή μελέτη του κειμένου καθώς και των σημειώσεων του βιβλίου. Αποδίδεται συνοπτικά το νόημα με υποβοηθητικές ερωτήσεις από το διδάσκοντα. Καθορίζεται το θέμα (επιγραφικά) από τους μαθητές (Η μονομαχία του Έκτορα με τον Αίαντα και η λήξη της).

δ) Δομή – Υποενότητες

(1) - Τα προ της μονομαχίας (στ. 206 – 243)

- α)** Ο Αίαντας, ετοιμοπόλεμος, τρομοκρατεί τον Έκτορα και τους Τρώες (στ. 206 – 224).

- β) Η «λογομαχία» Αίαντα & Έκτορα (στ. 225 – 243).
(2) - Η κυρίως μονομαχία και η λήξη της (στ. 244 – 315).
α) α' φάση: (με κοντάρια, από απόσταση) (στ. 244 – 254).
β) β' φάση: (με κοντάρια, από κοντά) (στ. 255 – 263).
γ) γ' φάση: (με πέτρες) (στ. 264 – 272).
δ) Η συμφωνία για λήξη της μονομαχίας με την παρέμβαση των κηρύκων (στ. 273 – 298).
ε) Η ανταλλαγή δώρων (στ. 299 – 705)
στ) Η υποδοχή των αντιπάλων στα δύο στρατόπεδα (στ. 306 – 315).

ε) Επεξεργασία (σε διάλογο με τους μαθητές και με συνεχείς αναφορές στο κείμενο).

1.α) Παρατηρούμε τον τρόπο με τον οποίο ο ποιητής παρουσιάζει τον Αίαντα, ο οποίος με αυτοπεποίθηση προσέρχεται στη μονομαχία. Εντοπίζουμε δυο παρομοιώσεις: (στ. 208, κινούνταν ως θεόρατος ο Άρης) και (στ. 211, παρόμοιος θεόρατος των Αχαιών ο πύργος, ο Αίας). Στην πρώτη ανιχνεύονται το αναφορικό και το δεικτικό μέρος καθώς και ο κοινός όρος. Εντοπίζουμε ακόμη δύο αντιθέσεις (στ. 212) και (στ. 214 – 216) που τονίζουν την αποφασιστικότητα του Αίαντα. Στους στίχους 216 – 218 (του Έκτορα εσπάραξε η καρδιά.....) προκαλούμε τους μαθητές να προβληματιστούν αν είναι τελικά ήρωας ο Έκτορας, όπως μέχρι τώρα τον έχουμε γνωρίσει, ή αν η εικόνα του αυτή ανατρέπεται από το τελευταίο στοιχείο. Με το μεταξύ τους διάλογο και με την καθοδήγηση του διδάσκοντα τα παιδιά συμπεραίνουν πως ήρωας δεν είναι όποιος δεν αισθάνεται φόβο (ένα αναγκαίο ανθρώπινο συναίσθημα), αλλά όποιος τον υπερβαίνει προκειμένου να υπερασπιστεί αξίες και ιδανικά. Εξαιρούμε, στο σημείο αυτό, την ψυχογνωσία του ποιητή την οποία αναδεικνύει και η επιβράδυνση που ακολουθεί (στ. 219 – 223). Η τελευταία έχει στόχο να μας εξάψει το ενδιαφέρον και την αγωνία για τη μονομαχία που θα ακολουθήσει καθώς και να προβάλει το δέσιμο του πολεμιστή με τα όπλα του.

1.β) Στη συνέχεια οι μαθητές αναγνωρίζουν το τυπικό μιας ομηρικής μονομαχίας, η οποία ξεκινά με τον «αγώνα λόγων» μεταξύ των αντιπάλων (στ. 225 – 243). Επιδιώκουμε να προβληματίσουμε τα παιδιά για το λόγο ύπαρξης της «λογομαχίας» στο τυπικό της ομηρικής μονομαχίας. Τα παιδιά συμπεραίνουν πως με τον τρόπο αυτό αφ' ενός εκφοβίζεται ο αντίπαλος, αφετέρου τονώνεται η αυτοπεποίθηση του ομιλητή. Διαπιστώνουν όμως πως οι δύο συγκεκριμένοι αντίπαλοι όχι μόνο δεν μειώνουν την αξία ο ένας του άλλου, αλλά αντίθετα, αλληλοπροσφωνούνται με ιδιαίτερα εγκωμιαστικούς χαρακτηρισμούς, γιατί επισημαίνοντας την αξία του αντιπάλου παίρνει μεγαλύτερη αξία και η δική τους, ενδεχόμενη, νίκη. Στο σημείο αυτό δίνεται η ευκαιρία να τονιστεί και το ιπποτικό πνεύμα που διέπει μια ομηρική μονομαχία. Το ίδιο πνεύμα αναδεικνύεται και στη συνέχεια, όταν ο Αίας παραχωρεί το πρώτο χτύπημα στον Έκτορα και ο τελευταίος δηλώνει πως μόνο φανερά έχει την πρόθεση να τον χτυπήσει (στ. 242 – 43). Δεν αφήνουμε ασχολίαστη την αντίδραση του Έκτορα στην παραχώρηση της πρωτιάς. Αισθάνεται την ανάγκη να πλέξει το εγκώμιο του εαυτού του για να μην φανεί άπειρος στα θέματα του πολέμου.

2.α-β-γ) Στις δύο πρώτες φάσεις της «κυρίως» μονομαχίας μας δίνεται η ευκαιρία να γνωρίσουμε τα όπλα της εποχής (επιθετικά και αμυντικά) και να απολαύσουμε τη λεπτομερή, ολοζώντανη, κινηματογραφική περιγραφή μιας ομηρικής μονομαχίας. Στην γ' φάση τα παιδιά αντιλαμβάνονται πως θέση όπλων σε μια μονομαχία μπορούν να έχουν ακόμη και οι πέτρες.

Με το τέλος και της τρίτης φάσης καλούμε τους μαθητές να δηλώσουν σε ποιον αντίπαλο αναγνωρίζουν μέχρι ώρας την υπεροχή. Τα παιδιά συμφωνούν πως, αν και η μονομαχία δεν έχει ακόμα λήξει, ο Αίας φαίνεται να έχει σαφή υπεροχή.

2.δ) Στη συγκεκριμένη υποενότητα διαπιστώνουμε πως η μονομαχία λήγει χωρίς (τυπική) αναγόρευση νικητή. Τα παιδιά καλούνται να ανακαλέσουν στη μνήμη τους μονομαχία με παρόμοιο τρόπο λήξης (στο Γ, μεταξύ Μενελάου και Πάρι).

Μας δίνεται η ευκαιρία να σχολιάσουμε γενικά το ρόλο των κηρύκων, οι οποίοι στη συγκεκριμένη περίπτωση κάνουν μια έμμεση ανακοίνωση ισοπαλίας (στ. 280).

Σχολιάζουμε επίσης και το λόγο ανακωχής που προβάλλει ο κήρυκας Ιδαίος (την έλευση της νύχτας, στ. 282). Πέρα από τις πρακτικές δυσκολίες που υπήρχαν για τη συνέχιση των εχθροπραξιών κατά τη διάρκειά της και την ένδειξη ασέβειας που δήλωνε η ανυπακοή προς την επιταγή της νύχτας που απαιτεί όλα τα όντα να ησυχάζουν, τα παιδιά, καθοδηγούμενα από το διδάσκοντα, διαπιστώνουν πως για λόγους οικονομίας του έπους ο Έκτορας δεν πρέπει να σκοτωθεί από τον Αίαντα, αλλά από τον Αχιλλέα.

Στη διάρκεια της υποενότητας αυτής μας δίνεται ακόμη η δυνατότητα να επισημάνουμε πάλι το ιπποτικό πνεύμα στα λόγια του Αίαντα προς τον Έκτορα (στ. 285, «και ό,τ' ειπεί θέλει κι εγώ το στέρξω») καθώς και στα λόγια του Έκτορα προς τον Αίαντα (στ. 288, «ω Αία, σου δωσε ο Θεός και ανάστημα και ανδρείαν»). Συνεχίζουμε με την ηθογράφηση του ήρωα Έκτορα από τα τελευταία του λόγια (στ. 287 – 298) που εκδηλώνουν την πρόθεσή του να αγωνιστεί μέχρι εσχάτων από την επόμενη μέρα (στ. 290 και 292 – 293).

2.ε) Στην υποενότητα αυτή, η ανταλλαγή δώρων είναι άλλη μία εκδήλωση του ιπποτικού πνεύματος. Μια μονομαχία που ξεκινά με μένος, κλείνει με φιλοφρονήσεις και με δώρα που επισφραγίζουν το ισόπαλο αποτέλεσμα και δηλώνουν έμπρακτα το σεβασμό στην αξία του αντιπάλου. Στρέφουμε τη μνήμη των παιδιών προς μια άλλη μονομαχία που πριν ξεκινήσει, όταν διαπιστώθηκε πατρογονική φιλία από φιλοξενία, σταμάτησε και αυτή με ανταλλαγή δώρων (στο Ζ 119 – 236, με το Γλαύκο και το Διομήδη). Οι μαθητές διαπιστώνουν για άλλη μια φορά το φιλειρηνικό προσανατολισμό του ποιητή ο οποίος σε ένα κατεξοχήν πολεμικό έπος υμνεί τη συναδέλφωση των λαών. Δεν είναι άσκοπο στο σημείο αυτό να προσελκύσουμε το ενδιαφέρον των παιδιών αναφερόμενοι στην τραγικότητα των δώρων που αντάλλαξαν οι δύο αντίπαλοι. Με το σπαθί – δώρο του Έκτορα ο Αίας θα αυτοκτονήσει (μνεία του τραγικού γεγονότος έχει γίνει στην προηγούμενη τάξη, στην Οδύσσεια), ενώ με την ζώνη – δώρο του Αίαντα ο Αχιλλέας θα προσδέσει στο άρμα του το σώμα του Έκτορα και θα το περιφέρει στην Τροία.

2.στ) Στην υποενότητα αυτή, από τον τρόπο υποδοχής των δύο αντιπάλων στα στρατόπεδά τους, επιβεβαιώνεται η αίσθηση των μαθητών πως νικητής άτυπος της μονομαχίας (που τόσο παράδοξα έληξε) είναι ο Αίαντας. Οι Τρώες χαίρονται που επιστρέφει ο Έκτορας ζωντανός ανέλπιστα (στ. 307 – 310), ενώ οι Αχαιοί υποδέχονται τον Αίαντα φαιδρόν από την νίκη και θυσιάζουν στους θεούς.

2. Ανακεφαλαίωση

Στο σημείο αυτό είναι ιδιαίτερα χρήσιμη η αναδιήγηση. Με τον όρο αυτό δεν εννοούμε τη συνηθισμένη απόδοση του “νοήματος”, αλλά την απόδοση του περιεχομένου που γίνεται με τέτοιο τρόπο ώστε να κατανοούν οι μαθητές ποια λεπτομέρεια του κειμένου είναι βαρύνουσα και ουσιαστική και ποια διακοσμητική, ποια είναι η σημασία μιας σκηνής, ή ποια τα υπονοούμενα ενός λόγου. Μια τέτοια αναδιήγηση είναι η πιο στέρεη βάση για την ερμηνεία της ενότητας που διδάξαμε.

Στην ανακεφαλαίωση θέτουμε ένα πρόβλημα στους μαθητές μας με την ερώτηση αν κρίνουν ότι ο Όμηρος υπήρξε αμερόληπτος στην εξετασθείσα ενότητα. Στη μέχρι τώρα μελέτη του έπους τα παιδιά έχουν διαπιστώσει πως ο ποιητής δεν διακρίνεται από εθνικό φανατισμό και παραμένει ουδέτερος. Ανατρέχοντας όμως στους στίχους της εξετασθείσας ενότητας συγκεντρώνουν δεδομένα μεροληψίας και τα αναφέρουν: Ο Έκτορας (ο πρώτος υπερασπιστής των Τρώων) τρομάζει από τον Αίαντα (2ο υπερασπιστή των Αχαιών), οι Αχαιοί χαίρονται παρατηρώντας τον Αίαντα, οι Τρώες φοβούνται (στ. 211 – 216). Στη διάρκεια της μονομαχίας έχει σαφή υπεροχή ο Αίαντας. Πληγώνει ελαφρά τον Έκτορα (στ. 261), σηκώνει πέτρα πιο βαριά απ’ αυτή που σήκωσε ο Έκτορας (στ. 268), καταφέρνει μ’ αυτή να ρίξει κάτω τον αντίπαλό του (στ. 271), (χρειάστηκε μάλιστα η βοήθεια του Απόλλωνα για να σηκωθεί ο Έκτορας). Γενικά σε όλη τη σκηνή της μονομαχίας ο Αίαντας δεν αντιμετώπισε κίνδυνο. Τέλος, ο τρόπος υποδοχής των δύο αντιπάλων στα στρατόπεδά τους δείχνει την υπεροχή του Αίαντα.

Τα παιδιά καλούνται να σχολιάσουν τη “μεροληψία” του ποιητή. Τη δικαιολογούν γιατί είναι Έλληνας που παρασύρεται από το συναίσθημά του και απευθύνεται σε ακροατήριο Ελλήνων το οποίο θέλει να τέρψει. Θεωρούν όμως πως μόνο ύστερα από την επισήμανσή μας διακρίνουν την “μεροληψία” του και, μέχρι τώρα, μόνο στην ενότητα αυτή. Δυσκολεύονται λοιπόν να χαρακτηρίσουν τον Όμηρο ως μεροληπτικό ποιητή. Αντίθετα, του αναγνωρίζουν πως αντιμετωπίζει σε γενικές γραμμές με σεβασμό και αγάπη τους Τρώες, ισότιμα σχεδόν με τους Έλληνες. Γνωρίζουν πως τον αθάνατο λόγο “Εἰς οἰωνός ἀρίστος ἀμύνεσθαι περί πάτρης” (Μ 243) ο ποιητής επιλέγει να τον αρθρώσει ο Έκτορας. Επισημαίνουν ακόμα πως αν ο Όμηρος διακρινόταν από μικρόψυχο εθνικό φανατισμό δεν θα παρουσίαζε τον αρχιστράτη των Αχαιών να προτείνει στους δικούς του δύο φορές να γυρίσουν ντροπιασμένοι στην πατρίδα έχοντας λύσει προηγουμένως την πολιορκία (Ι 26, Ξ 74). Ο Όμηρος λοιπόν, συμπεραίνουν, κρατά σε γενικές γραμμές ουδετερότητα αξιοθαύμαστη, συμπαθεί τους δύο αντίμαχους λαούς και συμπονεί την κοινή μοίρα των ανθρώπων. Εξάλλου, η

τελική νίκη των Ελλήνων θα έχανε μεγάλο μέρος από την αξία της αν μειωνόταν η αρετή των Τρώων.

3. Ασκήσεις

Θα μπορούσαμε να προτείνουμε κάποιες από τις ερωτήσεις του σχολικού βιβλίου εφόσον αυτές εξυπηρετούν τους διδακτικούς μας στόχους και οι απαντήσεις τους προκύπτουν από την επεξεργασία της διδακτικής ενότητας. Έχουμε επίσης τη δυνατότητα να δώσουμε και άλλες ερωτήσεις, ανάλογα με το επίπεδο των μαθητών μας, οι οποίες θα ανταποκρίνονται στους διδακτικούς στόχους και θα έχουν συζητηθεί μέσα στην τάξη.

Στο συγκεκριμένο απόσπασμα θα μπορούσαμε να ζητήσουμε από τα παιδιά να εντοπίσουν τα εκφραστικά μέσα που χρησιμοποιεί ο ποιητής και με τα οποία επιτυγχάνει να μας δώσει μια ζωντανή περιγραφή της μονομαχίας και των μονομάχων. Μια ακόμη ερώτηση θα μπορούσε να αφορά την ηθογράφιση των δύο ηρώων και τη διερεύνηση της έννοιας του ηρωισμού όπως αυτός παρουσιάζεται στην περίπτωση του Έκτορα. Τέλος, θα μπορούσαμε να ζητήσουμε το σχολιασμό του ιπποτικού πνεύματος όπως αυτό προκύπτει από τους λόγους και τις ενέργειες των δύο μονομάχων.

Ως μετακειμενική δραστηριότητα για εμπέδωση και προέκταση, θα μπορούσε να προταθεί η μελέτη παράλληλων κειμένων που αφορούν μονομαχίες (π.χ. στον «Ερωτόκριτο» ή σε Δημοτικά τραγούδια). Μια άλλη σκέψη θα ήταν, τα παιδιά να παρακολουθήσουν τη σχετικά πρόσφατη κινηματογραφική ταινία «Τροία» και να καταγράψουν ομοιότητες ή διαφορές σε σχέση με τις μονομαχίες που έχουν μελετήσει στο ομηρικό έπος. Ακόμα, στο πλαίσιο των διαθεματικών εργασιών, θα μπορούσαν, να παρουσιάσουν την εξέλιξη ενός αγώνα αντίπαλων αθλητικών ομάδων ή να προχωρήσουν σε μια εικαστική δημιουργία μιας εικόνας της ενότητας που τα εμπνέει περισσότερο.

Βιβλιογραφικές παραπομπές:

- Αναστασιάδης, Σ. (1997). *Η διδασκαλία των ομηρικών επών με τη βοήθεια των δημοτικών τραγουδιών και των νεοελληνικών παραδόσεων*. Θεσσαλονίκη.
- Αναστασίου, Γ. (1993). Οι αριστείες ως δομικό και αφηγηματικό στοιχείο στο έπος. *Στα Πρακτικά Ζ' Συνεδρίου για την Οδύσσεια* Ιθάκη.
- Αργυροπούλου, Χ. (2004). Οι ανθρωπιστικές αξίες και η προβολή του ήθους μέσα από τα ομηρικά έπη στην εποχή της παγκοσμιοποίησης. Στο *Σεμινάριο 31. ΠΕΦ*, Μεταίχμιο.
- Αργυροπούλου, Χ. Διαθεματικό παράδειγμα και διαθεματικό σχέδιο εργασίας στην Ομήρου Ιλιάδα, ραψ. Σ. στ. 78-616, Ο Ήφαιστος κατασκευάζει την πανοπλία του Αχιλλέα. Περιγραφή της ασπίδας. *Ιστότοπος Παιδαγωγικού Ινστιτούτου (Π.Ι.)*. Ανακτήθηκε στις 27 Μαΐου 2010, από την ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.alfavita.gr/odigosekpaideytikou/od8516a.php>.
- Βερτσέτης, Α. (1994). *Διδακτικές Αρχαίων Ελληνικών*. Αθήνα.
- Βερτσέτης, Α. (1998). *Η Παιδαγωγική στους αρχαίους συγγραφείς*. Αθήνα.
- Βουδούρης, Κ. (1997). Η έννοια και το περιεχόμενο της ελληνικής φιλοσοφίας. Στο Δραγώνα-Μονάχου Μ.-Ρουσόπουλος Γ. (Επιμ.), *Η Επικαιρότητα της αρχαίας ελληνικής φιλοσοφίας*. Αθήνα.

- Βώρος, Φ. (1981). *Η διδασκαλία της Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας*. Αθήνα: εκδ. Νέας Παιδείας.
- Βώρος, Φ. (1985). *Εμείς και οι Αρχαίοι*. Αθήνα
- Δανασσής-Αφεντάκης, Α. (1995). *Σύγχρονες τάσεις της Αγωγής*. Αθήνα.
- Ευσταθίου, Μ. (1989). *Διδακτική προσέγγιση της Ιλιάδας από μετάφραση*. Λόγος και Πράξη, 38.
- Jaeger, W. (1968). *Η μόρφωση του Έλληνα ανθρώπου* μτφρ. Γ. Π. Βερροίου. Αθήνα
- Καζαντζάκης, Ν.-Κακριδής, Ι. (1999). *Ομήρου Ιλιάδα*. Αθήνα: ΟΕΔΒ.
- Κακριδή, Ε. (1986). *Η διδασκαλία των ομηρικών επών* (βιβλίο του καθηγητή). Αθήνα: ΟΕΔΒ.
- Κακριδής, Ι. (1984). *Ομηρικές έρευνες*. Αθήνα: εκδ. Εστίας.
- Κακριδής, Ι. (1998). *Ομηρικά θέματα*. Αθήνα: εκδ. Εστίας.
- Κακριδής, Ι. (1999). *Ξαναγυρίζοντας στον Όμηρο*. Αθήνα: εκδ. Εστίας.
- Κακριδής, Ι. (1999). *Το μήνυμα του Ομήρου*. Αθήνα: εκδ. Εστίας.
- Κακριδής, Φ. (1990). *Παραλληλίζοντας τον Όμηρο*. *Διάλογος* τ. 8.
- Καλογεράς, Β. (1963). *Αισθητική ερμηνεία του Ομήρου Ι. Αισθητική ανάλυση της Ιλιάδας*. Θεσσαλονίκη.
- Κομνηνού-Κακριδή, Ο. (1954). *Όμηρος, Ιλιάδα*. Αθήνα.
- Κομνηνού-Κακριδή, Ο. (1993). *Σχέδιο και τεχνική της Ιλιάδας*. Αθήνα. Εκδ. Εστίας.
- Κοσεγιάν, Χ. (2003). *Με ποιον τρόπο συνδυάζοντας στη διδασκαλία διαδικασία και περιεχόμενο, μπορούμε να οδηγηθούμε στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης*, -Πρόταση συγκεκριμένης εφαρμογής-. *Φιλολογική*, τ. 85.
- Μαρωνίτης, Δ. Ν. (1999). *Ομηρικά μεγάλα θέματα*. Αθήνα: Κέδρος.
- Λορεντζάτος, Π. (1981). *Ομηρικών λεξικόν*. Θεσσαλονίκη: εκδ. Κακουλίδης.
- Ματσαγγούρας, Η. (1987). *Ομαδοκεντρική Διδασκαλία και Μάθηση*. Αθήνα.
- Ματσαγγούρας, Η. (1999). *Θεωρία της Διδασκαλίας*. Gutenberg.
- Ματσαγγούρας, Η. (2000). *Στρατηγικές Διδασκαλίας*. Gutenberg.
- Ματσαγγούρας, Η. (2002). *Η Διαθεματικότητα στη σχολική γνώση*. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Νέζη, Ε. (2008). *Άνθρωπος και Ανθρωπισμός. Λόγος και Παιδεία*. Αθήνα: Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών. Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης.
- Παπακωστούλα-Γιανναρά, Γ.-Παπαδόπουλος, Α.-Στέφος, Α. (1984). *Η διδασκαλία στα κείμενα. Β' (Η αρχαία ελληνική γραμματεία)*. Αθήνα: εκδ. Παπαδήμα.
- Παπάς, Α. (1987). *Μαθητοκεντρική Διδασκαλία*. Αθήνα: «Βιβλία για όλους».
- Παπάς, Α. (1998). *Διαπολιτισμική Παιδαγωγική και Διδακτική*. Τ. Α'. Αθήνα.
- Παπάς, Α. (1999). *Η αντιπαιδαγωγικότητα της Παιδαγωγικής*. Αθήνα.
- Παπάς, Α. *Σύγχρονη θεωρία και Πράξη της Παιδείας*. Εκδ. Δελφοί.
- Παρίσης, Ι.-Παρίσης, Ν. (2000). *Λεξικό Λογοτεχνικών Όρων*. Αθήνα: ΟΕΔΒ.
- Romilly, J. de. (1993). *Γιατί η Ελλάδα*; Αθήνα: εκδ. Άστρ.
- Romilly, J. de. (1996). *Σημερινές προοπτικές για το ομηρικό έπος*. μτφρ. Στέφος, Α. Αθήνα: Ποταμός.
- Romilly, J. de.- Vernant, J.-P. (2002). *Αγαπάμε τα αρχαία ελληνικά*. Στέφος, Α. (επιμ.). Αθήνα: Ποταμός.
- Σαλβαράς, Γ. (2000). *Γλωσσική Διδασκαλία για όλους τους μαθητές*.
- Σαλβαράς, Γ. (2000). *Μελετήματα για τη θεωρία και την πράξη της διδασκαλίας*.
- Σαμαρά, Ζ. (1987). *Προοπτικές του κειμένου*. Θεσσαλονίκη. Εκδ. Κώδικας.
- Σαμαρά, Ζ. (1990). *Η εξέλιξη των ηρώων της Ιλιάδας και των καταστάσεων της Οδύσσειας*. Στο Σεμινάριο ΠΕΦ, τ. 13.
- Σαμαρά, Μ. (1986). *Ομήρου Ιλιάδα*. Αθήνα: εκδ. Gutenberg.
- Σκιαδάς, Α. (1969). *Από την ποίησιν του Ομήρου*. Επική αφήγησις και ανθρώπινη μοίρα. Αθήναι.
- Σπυρόπουλος, Η. (1981). *Έκτορος και Αίαντος μονομαχία (Η, 161-322)*. Φιλολόγος, τ. 25.
- Σπυρόπουλος, Η. (1992). *Αρχαιοελληνικός λόγος στη σύγχρονη εκπαίδευση*. Αθήνα.

- Στέφος, Α. (2000). *Ο ανθρωπισμός μέσα από τα βιβλία της Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης*. Στο ΠΕΦ, Σεμινάριο 25. Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Snell, B. (1997). *Η ανακάλυψις του ανθρώπινου πνεύματος*. Μτφρ. Δ. Ιακώβ. Αθήνα: ΜΙΕΤ.
- Τριλιανός, Θ. (1977). *Η κριτική σκέψη και η διδασκαλία της*. Αθήνα.
- Τριλιανός, Θ. (1988). *Η παρώθησις*. Αθήνα.
- Τριλιανός, Θ. (1988). *Μεθοδολογία της Σύγχρονης Διδασκαλίας*. τ. Α', Β', Αθήνα.
- Τριλιανός, Θ. (1988). *Προσέγγισις στη μέθοδο διδασκαλίας με ομάδες μαθητών*. Αθήνα.
- Τσιπλητάρης, Α. (1984). *Αντιαυταρχική Αγωγή*.
- Τσιπλητάρης, Α. (1990). *Η εφαρμογή νέων μεθόδων διδασκαλίας*. Σύγχρονη εκπαίδευση, τ. 52, Αθήνα.
- Τσιπλητάρης, Α. (1990). *Σύγχρονες μορφές διδασκαλίας και μάθησης*. Σύγχρονη εκπαίδευση, τ. 51, Αθήνα.
- Τσιπλητάρης, Α. (1998). *Ψυχοκοινωνιολογία της σχολική τάξης*. Αθήνα.
- Τσιπλητάρης Α. (2001). *Η κοινωνικοποίηση του παιδιού*. Αθήνα: Ατραπός.